Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande: Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner (SOU 2026:32)

Örebro kommun har inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet *Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner* (SOU 2026:32). Nedan följer Örebro kommuns synpunkter med inledningsvis allmänna synpunkter och därefter synpunkter kopplade dels till utredningens förslag och dels utifrån andra perspektiv.

Allmänna synpunkter

Örebro kommun välkomnar förslagen och delar utredningens bedömning att kommunernas förutsättningar är avgörande för Sveriges möjligheter att attrahera och genomföra investeringar som stärker konkurrenskraft, sysselsättning och klimatomställning. Vi delar särskilt utredningens bild av den ekonomiska risk som kan uppstå när kommunens kostnader för en etablering uppstår långt innan de långsiktiga intäkterna och samhällsekonomiska nyttorna kan realiseras.

Vi vill särskilt betona att förutsägbarhet i etableringsprocessen i sig är en konkurrensfaktor. När Sverige och svenska kommuner konkurrerar om investeringar behöver investeraren så tidigt som möjligt kunna förstå vilka förutsättningar, krav, kostnader och tidsramar som gäller. Vi ser därför positivt på betänkandet och ser fram emot en fortsatt dialog med staten om hur statliga och kommunala insatser tillsammans kan stärka Sveriges och kommunernas konkurrenskraft och skapa bättre förutsättningar för framtida investeringar.

Synpunkter på utredningens förslag

Statlig rådgivningsfunktion

Stora etableringar är komplexa processer som kräver samordning mellan kommun, region, statliga myndigheter och näringsliv. Örebro kommun ser därför ett tydligt värde i en nationell funktion som kan samla erfarenheter, bidra med specialistkompetens och ge mer aktivt stöd i särskilt komplexa etableringsprocesser. Att den nationella funktionen pekas i utredningen ska hamna hos Business Sweden

Kommunledningskontoret
orebro.se

Box 30000, 701 35 Örebro
Drottninggatan 9
kommun@orebro.se
Servicecenter 019-21 10 00 Fax 019-21 11 04

ÖREBRO

verkar vara rimligt utifrån Business Sweden redan uppsatta uppdrag att jobba med etableringsfrämjandet.

Den statliga funktionen bör komplettera, snarare än ersätta, det lokala och regionala etableringsfrämjandet. Örebro kommun har redan på plats ett etableringsteam och arbetar sedan många år tillbaka tillsammans med regionala och nationella aktörer, bland annat Business Region Örebro och Stockholm Business Alliance. Örebro kommun vill se en bättre beskrivning och kartläggning av hur hela kedjan ser ut och vilka aktörer finns i systemet utifrån investeringsfrämjande arbete.

Allmän ekonomisk riskavlastning
Kommunens kostnader för att möjliggöra en större etablering kan uppstå långt innan etableringen genererar ökade skatteintäkter. Det kan exempelvis handla om planering, infrastruktur, tillstånd, miljö, utbildning och annan kommunal kapacitet. Örebro kommun delar därför utredningens bedömning att staten behöver bidra till att minska den ekonomiska risken för kommunerna och det är positivt att diskutera förslag som incitamentspeng och riktade statsbidrag.

De stödformer som etableras bör vara flexibla och kunna användas utifrån den enskilda kommunens och etableringens behov. Det är särskilt viktigt att stödet även kan stärka kommunens kapacitet att hantera komplexa etableringsprocesser. Samtidigt vill Örebro kommun påpeka att en etablering är ett betydande ekonomiskt risktagande för kommuner. Det gäller särskilt om en kommun förväntas skapa planberedskap och bygga ut infrastruktur innan företaget fattat ett definitivt investeringsbeslut. En osäkerhet finns i beräkningarna om etableringen genomförs i den omfattning som planerats, hur många arbetstillfällen som faktiskt skapas eller hur många skattebetalande personer som flyttar till kommunen. Kommunens investeringar är dessutom i allmänhet lånefinansierade. Om investeringar görs och etableringen senare försenas, skalas ned eller uteblir kvarstår lånen och ränte- och kapitalkostnaderna. Det finns en reell risk att de förväntade intäkterna aldrig uppstår i den omfattning som ligger till grund för investeringsbesluten. Detta är särskilt betydelsefullt eftersom kommunala investeringar ofta har mycket lång ekonomisk och teknisk livslängd. En felaktig dimensionering kan därför påverka kommunens ekonomi under flera decennier.

Det är viktigt att skilja mellan:

- risken för att kommunen behöver finansiera investeringar innan intäkterna kommer
- risken för att investeringarna i efterhand visar sig vara för stora i förhållande till den faktiska etableringen

Den senare risken är betydligt svårare att hantera genom enbart bidrag eller kreditgarantier enligt utredningens förslag.
Utredningen lyfter här en viktig fråga om obalansen mellan var kostnaderna för etableringen uppstår och var de offentliga intäkterna hamnar?
Utredningen hänvisar bland annat till Region Norrbottens bedömning att kommunerna kan behöva stå för 30–50 procent av investeringskostnaderna, medan staten kan få omkring 80 procent av de skatteintäkter som genereras genom bland

annat bolagsskatt, inkomstskatt och moms. Om detta förhållande även gäller andra stora etableringar innebär det att kommunen kan behöva bära en betydande del av den initiala investerings- och finansieringsrisken samtidigt som en stor del av de offentliga intäkterna tillfaller staten.

Detta talar för att staten bör ta ett större ansvar för att dela den ekonomiska risken, inte enbart bidra till att finansiera vissa av kommunens kostnader. Idag är det oklart vilka mekanismer som finns för att hantera kvarvarande kostnader för kommuner där planerade investeringar inte genomförs eller får den dimension som var tänkt från början. Här kan kommuners möjlighet att leva upp till kraven på god ekonomisk hushållning också påverkas om större planerade etableringar uteblir.

Det är också viktigt att framhålla att för vissa stora etableringar kan den nationella nyttan vara påtaglig och tydlig medan det för den enskilda kommunen i huvudsak innebär kostnader. I sådana lägen blir det tydligt att staten bör ta ett större ansvar och en större risk för att säkerställa att investeringen faktiskt blir av.

Incitamentspengen
Den föreslagna incitamentspengen är positiv eftersom den kan bidra till att minska kommunens kostnader för exempelvis planering, infrastruktur, tillstånd, miljö, utbildning och arbetsmarknadsinsatser.
Samtidigt borde 200–250 mnkr under fem år för alla kommuner i Sverige vara ett begränsat belopp i förhållande till de investeringar och åtaganden som en eller flera stora etableringar kan medföra.
Om en kommun exempelvis behöver genomföra investeringar på 500 mnkr och erhåller 20–50 mnkr i statligt stöd innebär stödet en mindre kompensation (kostnadsreduktion) i relation till den totala kostnaden. Incitamentspengen förändrar därför inte nödvändigtvis kommunens grundläggande riskexponering.

Det centrala är därför att skilja mellan kostnadsbidrag och riskavlastning. Incitamentspengen bidrar till att reducera kommunens kostnader, men innebär troligtvis inte att staten delar den ekonomiska risken om etableringen försenas, skalas ned eller uteblir.

Kreditgaranti
Utredningen avvisar en generell statlig kreditgaranti och bedömer att den inte är tillräcklig för att hantera den flerdimensionella risk som en stor etablering kan innebära.

En kreditgaranti kan minska kommunens finansieringsrisk, men löser inte exempelvis risken för att befolkningsökningen eller skatteintäkterna blir lägre än beräknat. Örebro kommun menar därför att de föreslagna åtgärderna inte innebär att staten delar den ekonomiska risken. Det finns därför ett behov av en bredare modell för riskdelning, där olika typer av risk hanteras med olika instrument.

Behov av insatser inom vissa sakområden såsom hyresförlustgaranti, räntebidrag och tillväxtpott
Örebro delar utredningens bedömning att bostadsförsörjning är en central förutsättning för att kunna ta emot större investeringar. Ett investeringsbeslut

påverkas av mer än tillgången till mark. Kompetens, infrastruktur och attraktiva miljöer att leva, bo och verka i är också avgörande.
En etablering kan samtidigt skapa ett bostadsbehov innan det står klart hur snabbt och omfattande inflyttningen blir. Staten behöver därför bidra till att minska risken för att bostadsförsörjningen blir en begränsande faktor för investeringar.
Örebro kommun vill samtidigt framhålla att bostäder behöver ses tillsammans med skolor, förskolor, kollektivtrafik, service och annan samhällsinfrastruktur. Statliga åtgärder bör därför stödja kommunernas samlade förmåga att hantera tillväxt. Bostäder och hela samhällsplanering måste vara en del av etableringspolitiken. En tillväxtpott för transportinfrastruktur välkomnas med en tydligare och mer förutsägbara villkor för medfinansiering och förskottering.

Åtgärder kopplade till kompetensförsörjning
En större etablering kan skapa ett stort antal nya arbetstillfällen, men också öka konkurrensen om arbetskraft. Kommunen behöver därför kunna anpassa utbildningsinsatserna snabbt när arbetsmarknadens behov förändras.
Örebro kommun ser positivt på att Yrkesvuxutredningens förslag om extra statsbidrag till kommuner med särskilt stora utbildningsbehov genomförs.

Kommentarer utifrån andra perspektiv
Örebro kommun vill också uppmärksamma några andra perspektiv och faktorer som är viktiga att beakta för att öka kommunernas möjligheter att ta emot stora etableringar och som utredningen lyfter fram i beskrivningen av kommunernas utmaningar.

Förutsägbara och samordnade tillståndsprocesser
Örebro kommun vill särskilt lyfta behovet av mer förutsägbara och samordnade tillståndsprocesser, vilket inte framgår tillräckligt tydligt i denna utredning. Riksintressen, artskydd, natur- och kulturmiljövärden samt andra statliga intressen behöver identifieras och hanteras tidigt i processen.
I dag finns betydande flaskhalsar inom dessa områden, vilket försvårar kommunens långsiktiga etableringsarbete och riskerar att på sikt försämra kommunens konkurrenskraft som etableringsort. Det behövs därför en bättre samordning mellan kommunal planering och statliga prövningar, så att osäkerhet kring detaljplaner och tillstånd inte i onödan ökar investeringsrisken.

Örebro kommun vill särskilt framhålla att frågan inte primärt handlar om att minska kraven på miljö, natur eller kulturmiljö. Det handlar om att skapa förutsägbarhet och tidig kunskap om vilka krav som kommer att ställas. För en internationell eller nationell investerare konkurrerar olika etableringsorter inte enbart med pris och tillgång till mark. Även tiden från investeringsbeslut till faktisk etablering, risken för förseningar och möjligheten att bedöma den totala investeringskostnaden är centrala faktorer.

För en investerare kan bristande förutsägbarhet innebära betydande osäkerhet kring tid, kostnad och genomförbarhet. Sådan osäkerhet kan i förlängningen påverka valet av etableringsort och därmed kommunens möjlighet att attrahera investeringar och skapa nya arbetstillfällen. Örebro kommun bedömer därför att staten behöver utveckla arbetssätt som gör det möjligt att tidigare i processen identifiera potentiella

konflikter mellan en etablering och exempelvis riksintressen, artskydd eller andra skyddsbestämmelser. Genom en sådan tidig identifiering och samordning får både kommunen och investeraren bättre möjligheter att fatta välgrundade beslut och, när det är möjligt, anpassa lokalisering eller utformning innan stora resurser har lagts ned.

Örebro kommun bedömer också att frågan om tillgång till mark är hanterad allt för förenklat i utredningen. Det är stor skillnad på om det finns kommunal mark och om det finns kommunal mark som är lämplig. De utmaningar som beskrivs ovan med naturvärden, artskydd, skog, jordbruk med mera kan ibland innebära detaljplaneprocesser som drar ut på tiden, ibland så långt som upp till 10 år.

En viktig fråga är också hur kommuner ska finansiera strategiska markförvärv när marken behöver säkras för framtida etableringar men där det ännu inte finns en identifierad exploatör? Strategiska markförvärv bör tas med i analysen.
Även de fall där en försäljning av mark sker till exploatören beskrivs i utredningen allt för förenklat. Här bör förtydligas att det handlar om nettot av exploateringen. Kommunen har många omkostnader såsom planläggning, markberedning, VA, utbyggnation av allmän plats, bokfört värde etcetera. Det skulle ge en mer rättvisande bild genom att titta på nettot av markförsäljningen än att se markförsäljningarna som en ren intäkt.

Energiförsörjning och nätkapacitet som etableringsförutsättning
En annan central faktor i etableringsarbetet är tillgången till el och tillräcklig nätkapacitet. Örebro kommun anser att det behövs bättre framförhållning och en stärkt samordning mellan stat, nätägare, regioner och kommuner. Detta kräver en betydligt mer utvecklad dialog på både regional och nationell nivå, även om dialog och samverkan redan sker lokalt.
För kommunen är det avgörande att kunna planera och skapa rätt förutsättningar över tid för de företag som väljer att etablera sig i kommunen. Tillgång till el och nätkapacitet behöver därför finnas med tidigt i etableringsprocessen och beaktas redan i den långsiktiga samhälls- och markplaneringen.

Örebro kommun anser därför att energiförsörjning och nätkapacitet måste betraktas som en integrerad del av etablerings- och samhällsplaneringen. Staten behöver skapa bättre förutsättningar för långsiktig planering av elförsörjningen och nätutbyggnaden, så att kommuner, regioner och näringsliv i ett tidigare skede kan bedöma vilka etableringar som är möjliga och när de kan genomföras.
Det är först när frågor om tillstånd, markanvändning, statliga intressen, energiförsörjning och nätkapacitet kan hanteras mer samlat som kommunen fullt ut kan erbjuda den förutsägbarhet och tydlighet som dagens investerare efterfrågar. Detta är en viktig förutsättning för att stärka Sveriges och Örebro kommuns konkurrenskraft i kampen om framtida investeringar och etableringar.

Strategiska investeringar av nationellt intresse
Örebro kommun anser att staten även bör analysera hur processerna för strategiskt viktiga investeringar av nationellt intresse kan göras mer förutsägbara och effektiva. Detta gäller särskilt investeringar som bidrar till Sveriges säkerhet, totalförsvar, energiförsörjning, försörjningsberedskap eller långsiktiga konkurrenskraft.

Kommunen värnar den grundläggande rätten till insyn, deltagande och överklagande. Samtidigt kan dagens ordning innebära att projekt som bedömts vara av stort nationellt intresse försenas under lång tid genom flera efterföljande prövningar, vilket skapar betydande osäkerhet för både kommun och investerare.
För investeringar som bedömts vara av nationellt strategisk betydelse bör staten därför överväga om processerna kan samordnas bättre, tidsramarna för prövning förkortas och möjligheterna till tidig avvägning mellan nationella intressen och enskilda intressen stärkas.

Syftet bör vara att säkerställa både rättssäkerhet och ett effektivt genomförande av investeringar som är viktiga för Sveriges säkerhet, beredskap och konkurrenskraft. För investeringar som av regeringen eller ansvarig myndighet bedömts vara av särskilt strategisk betydelse för totalförsvaret eller Sveriges försörjningsberedskap bör staten även överväga om det finns behov av särskilda prövningsformer som möjliggör snabbare och mer samordnade beslut utan att rättssäkerheten åsidosätts.

En central fråga för det fortsatta arbetet bör också vara hur staten kan ta ett större ansvar för den risk som uppstår när kommuner förväntas göra stora och långsiktiga investeringar för att möjliggöra etableringar som är av betydelse för hela Sveriges ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning. I ett sådant arbete är det också viktigt att förhålls sig till frågan om rättvisa förutsättningar för olika kommuner. Vissa kommuner arbetar redan idag aktivt med att förbereda för stora etableringar genom att ta initiala kostnader utan att ha kunskap om framtida investeringar, om de blir av och i vilken utsträckning de kan gynna den egna kommuner som därigenom får tillbaka det värde som redan lagts in i förberedelser. Ur ett nationellt perspektiv är det positivt om det är fler kommuner som planerar och förbereder framtida möjliga investeringar. Här behöver också statens åtgärder ta hänsyn till kommuners vilja att vara förberedda så olika former av stödåtgärder bara fokuserar på de etableringar där den aktuella kommunen saknar kapacitet eller vilja till tidiga förberedelser.

John Johansson
Kommunstyrelsens ordförande